МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Чувашской Республики

Администрация Красночетайского муниципального округа

МБОУ "Мижеркасинская ООШ"

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Педсоветом	ШМО учителей	И.о. директора
		В.В.Данилов
Протокол № 1 от «29» августа 2023 г.	Протокол № 1 от «29» августа 2023 г.	Приказ № 83/2-В от «30» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Чувашская литература»

для обучающихся 3 класса

с. Мижеркасы 2023

тухнă чухне кĕтекен результатсем

Хамкамлăх (личностные):

- ачасем хăйсем вĕренекен пулнине ăнланни, вĕренекенĕн яваплăхне уçăмлани;
- ачасем тăван çĕршыв, тăван халăх, тăван чĕлхе, литература ăнлавсене ăша хывни, хăйсем хăш халăх ывăл-хĕрĕ пулнине ăнланни, вĕсен тăван халăха хисеплес туйăм амаланма пуçлани;
- ачасем таврари пурнăç, этем, çут çанталăк çинчен мĕн пĕлнине анлăлатни, тавракурăмĕ йĕркеленсе пыни;
- харпăр хăй хăтланăвĕсене сăнама-асăрхама, вĕсемшĕн яваплă пулма хăнăхса пыни;
- шкулта, класра, урамра, килте, хăнара хăвна мĕнле тытмаллине, уроксене мĕнле хатĕрленмеллине, ĕç вырăнне хатĕрлемеллине, парта хушшинче мĕнле лармаллине, ĕç хатĕрĕсемпе мĕнле ус= курмаллине, ĕçе тăрăшса, тимлĕ, тирпейлĕ тумаллине ăнланни;
- тимлĕх калăпăшĕ, пахалăхĕ, самантлăх, ятарлă тата ирĕклĕ астăвăмĕ аталанни;
- хайлавсенчи сăнарсен лайăх тата начар енĕсене шута илни;
- пĕчĕккĕн аслисемпе пĕрле ĕçе хăнăхса пымаллине, пурнăçра çак хăнăхусем кирлĕ пулассине ăнланни;
- ĕмĕтленни, вĕренни пурнăçра кирлĕ пулние тавçăрни.
- шкулта вĕренни пĕлӳ пухмалли, аталанмалли, харпăр хăй пурнăçне кăсăклăрах, усăллăрах тума вĕренмелли тĕп мел пулнине ăша хуни;
- ачан кăмăл-сипечĕ çырĕпленсе пыни: ваттисене хисеплемеллине, çынпа ырă пулмаллине, çынсем хушшинче хăвна мĕнле тытмаллине, чĕр чунсене юратмаллине ăнланса илни;
- шухăшлав ăслайĕсем туптанни.

Предметсен пĕрлĕхлĕ результачĕсем (метапредметные)

Пĕлӳлĕх(познавательные):

- итленĕ е вуланă чух мĕнле лармаллине тата урокра кирлĕ хатĕрсемпе мĕнле усă курмаллине пĕлни;
- таврари япаласене, пулăмсене тĕпчес ăнтăлав аталанни;
- таврари япаласемпе пулăмсем çинчен мĕн пĕлнине системăлани: «Тăван çĕр-шыв» ăнлава уçăмлани. Вăл çуралнă вырăн, тăван ял, тавралăх, хăй пурăнакан республика тата çĕр-шыв (Раççей) пулнине ăнланни, унăн культури, мухтавлă çыннисем çинчен пĕлни; çут çанталăк законĕсем, япаласемпе пулăмсем пĕр-пĕринпе çыхăнса аталаннине курни;
- тавралăх енĕсене, япалан вырăнне кăтартма, тавралăхри вырăнне палăртма пĕлни;
- япаласен пĕрпеклĕхне, уйрăмлăхне, вĕсем мĕнпе уйрăлса тăнине курма, палăртма пултарайни;
- ачан тавракурăмĕ анлăланни: çут çанталăкри пулăмсем, çулталăк вăхăчĕсем, çемье, чĕр чунсем, ачасен пурнăçĕ, ĕçĕ-хĕлĕ çинчен тĕплĕнрех пĕлни, тĕнче курăмĕ йĕркеленсе пыни;
- туйăм культури çивĕчленни: кирлĕ вăхăтра пулăшма, мĕн тумалла, мĕнле тумаллине тавçăра пуçлани;
-пысăк, пĕчĕк, тан услăха курни, логикăллă шайлаштарайни;
- вĕренӳ хатĕрĕсенче кирлĕ материала шыраса тупма пĕлни;
- вĕренӳ хатĕрĕсенче панă символсене, модельсене, схемăсене,паллăсене ăнланни;

Йĕркелӳ-хаклав(регулятивные):

- тантăшĕсен тата харпăр хăй ĕçне тишкерейни тата пахалайни;
- тишкерӳ – пĕтĕçтерӳ ĕçне хăнăхни, пĕтĕмĕшлине пайсем çине уйăрма, пайĕсене пĕтĕçтерме пĕлни;

- тĕрĕс курма, япаласен уçлăхри вырăнне палăртма пултарни;
- хăйĕн ĕçне вĕрентекен, юлташĕсем хакланине йышнни;
- вĕрентекен, класпа пĕрле палăртнă задачăна татса памалли тĕрлĕ майсем тупни;
- хăвăн шухăшна ăнлантарса парайни;
- йăнăша курма, пĕр-пĕрне йăнăш тăвасран асăрхаттарма вĕренни;
- ĕç йĕркине, мĕн хыççăн мĕн тумаллине, мĕншĕн ун пек тумаллине тавçăрни;
- ĕçĕн кашни тапхăрне вĕрентекен пулăшнипе хак парса пырайни;
- харпăр хăй ĕçне планлама пĕлни.

Хутшăну(коммуникативные):
- шухăша тĕрĕс те уçăмлă, çыхăнуллă каласа пама тăрăшни;
- текстпа ĕçлеме пĕлни, вулани çинчен çыхăнуллă тата уçăмлă каласа пама тăрăшни;
- ачан пуплевĕ, йăнăша курма, пĕр-пĕрне йăнăш тăвасран асăрхаттарма вĕренни;
-пуплев культури аталанни: пĕр-пĕр япала, пулăм, ĕç çинчен çыхăнуллă, кирлĕ сăмахсемпе усă курса каласа пама пултарни; юлташпа, аслисемпе, ваттисемпе мĕн çинчен тата мĕнле сăмахсемпе усă курса калаçмаллине ăнкарни, кампа калаçнă чух, хăçан, мĕнле сăмахсемпе (сывлăх сунни, тав туни, сывпулашни) усă курмаллине тавçăрни;
- çывăх, хирĕçле, пĕр пĕлтерĕшлĕ, нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене тĕрĕсрех, тарăнрах ăнланни, вĕсен ретĕнче кирлине суйлайни;
- сăмахсен куçăмлă пĕлтерĕшне ăнланни;
- чăваш чĕлхинче сăмахсен предложенире çирĕп йĕрке пуррине ăнланни, ăна пуплеври тытса пырайни;
- каласа парассин тĕрлĕ тĕсĕсене (калав, сăнлав, уйлав) пĕлни. Вĕсен тытăмĕпе уйрăмлăхĕсене курма, калавăн тĕрлĕ тĕсне йĕркелеме пултарайни;
- калав темине, тĕп шухăшне палăртайни;
- хутшăну пуплевĕ (диалог) тытăмне, унти предложенисен хăй евĕрлĕхне (ытларах тулли мар предложенисем) пĕлни. Диалог шалашĕ пĕр темăна, пĕр тĕп шухăша пăхăнса тăнине ăнланни. Майĕпен хутшăну пуплевне тĕрлĕ пуплев ситуацийĕсенче усă курма пултарни;
- ушкăнпа ĕçлеме пĕлни;
- сăмах йышĕ пуянланни;
- çынсем тĕрлĕрен шухăшлама пултарнине ăнланни.

Предметăн пайрам (предметные) результачĕсем:
- илемлĕ хайлавсене йышăнма, итлеме-ăнланма малалла хăнăхса пыни;
- «халăх сăмахлăхĕ», «ача-пăча сăмахлăхĕ» ăнлавсене уçăмлама пĕлни;
- чĕнӳ-йыхрав юррисемпе паллашса вĕсене мĕнле тĕллевпе каланине палăртма пултарни, мĕнле йĕркеленине сăнама пĕлни;
- шутлав сăввисем тахçан авал пулса кайнине ăнланни;
- тупмалли юмахсен хăйевĕрлĕхне, тытăмне сăнама пĕлни;
- илемлĕ хайлав мелĕсене (танлаштару, сăпатлантару) уйăрса илме пĕлни, вĕсене тупмалли юмахсенче тупайни; тупмалли юмахсем хайланă чухне çак мелсемпе усă курма пĕлни;
- «юмах» жанрăн хăйевĕрлĕхне ăнланса илни; юмах логикипе сюжетне сăнама пултарни; юмах тытăмĕн хăш-пĕр вăрттăнлăхĕсене уçăмлама ăнтăлни;
- «илемлĕ литература», «хайлав», «автор» ăнлавсене уçса пама пултарни;
- «калав», «сăвă» ăнлавсене уçăмлайни;
- сăвăласа çырнă хайлавсен тулашĕ, вĕсен хăйевĕрлĕхне сăнаса курма, «рифма», «ритм» ăнлавсене уçăмлама пĕлни;
- сăвăри йĕрке вĕçĕсем сасă тĕлĕшĕнчен пĕр пек янăрани çеç çителĕксĕр, шухăш уçăмлăхĕ те пулмаллине ăнланни;

- калава ансаттăн тишкерме вĕренни;
- сăвăласа çырнă хайлавсене туйма-ăнланма (восприятие) вĕренни;
- автор сăвăсенче тĕрлĕ кăмăл-туйăма палăртнине ăнланни;
- калав мĕн çинчен пулнине ăнланни, калав темине уçăмлама вĕренни;
- калав теми унта мĕн çинчен каланипе çыхăнса тăнине ăнланни;
- илемлĕ хайлавсенчи шӳте ăнланма пĕлни.

Вĕренӳ предмечĕн шалашĕ

Вулав карти

Чăваш çĕр-шывĕ. Чăваш ен илемĕ, юхан шывĕсемпе вăрманĕсем. Чăваш çыннисемпе ытти халăхсем хушшинчи туслăх, пĕр-пĕринпе килĕштерсе пурăнни.

Кĕркунне. Кĕрхи çут çанталăк, çынсен ĕçĕ-хĕлĕ. «Кĕрхи çут çанталăк» экскурси.

Тăван тавралăха, çут çанталăка упрани, илем кӳни - Тăван çĕр-шыва сыхланиех. Çынсем тăван тавралăха упрама, илем кӳме тăрăшнине, çак ĕçе ачасем те хутшăнма пултарнине сăнлакан калавсемпе сăвăсем.

Эпир — сăпайлă ачасем. Ачасен пурнăçĕ, вĕсен туслăхĕ. Ачасем хăйсене сапăр та тирпейлĕ тытма тăрăшнине, аслисене хисепленине, сăпайлă пулнине сăнлакан калавсем, сăвăсем, статьясем.

Асамçă хĕл. Хĕллехи çут çанталăк. Этем ĕçĕ-хĕлĕ. Чĕр чунсен пурнăçĕ. Хĕл илемĕ калавсенче, юмахсенче, ӳнерçĕсен ӳкерчĕкĕсенче сăнланни. «Хĕллехи çут çанталăк» экскурси.

Халăх пултарулăхĕ. Юмахсем, юрăсем, ваттисен сăмахĕсемпе тупмарусем (тупмалли юмахсем). Тĕрлĕ халăх юмахĕсем.

Эпир Улăп йăхĕнчен. Улăп халапĕсем тата ытти халăх халапĕсем.

Çурхи хаваслăх. Çут çанталăк чĕрĕлни. Чĕр чунсен пурнăçĕпе çынсен ĕçĕсем. Ачасен çурхи вăййисем. «Çурхи çут çанталăк» экскурси.

Чăваш халăхĕн паллă çыравçисем. К.Иванов, Н.Шелепи, Н.Илпек, М.Трубина, В.Харитонов, Х.Уяр, Н.Карай сăввисемпе калавĕсем.

Тăванла халăхсен çыравçисем. М.Джалиль, Г.Тукай, сăввисемпе поэма сыпăкĕсем.

Вырăссен чаплă çыравçисем. А.Пушкин, И.Крылов, Л.Толстой, Н.Некрасов хайлавĕсем. Вырăссен хальхи ача-пăча литературин тĕслĕхĕсем: Н.Сладков, Н.Соколов-Микитов, Л.Ковалев хайлавĕсем.

Вĕрентӳçĕ е вĕренекен суйласа илнĕ 5-6 сăвва пăхмасăр вĕренмелле.

Вулав хăнăхăвĕсем. Тĕрĕс, ăнланса, пĕр тикĕссĕн, сăмахсене ваклмасăр, вăтам хăвăртлăхпа вуласси. Вулав хăвăртлăхĕ минутра 70 сăмахран кая мар пулмалла (ăшра вуланă чухне сăмах шучĕ 80 таран ӳсмелле). Шухăш аталанăвне кăтартакан сăмахсене ансат мелсемпе усă курса палăртасси. Шухăшне тата тĕллевне кура текста тивĕçлĕ интонаципе (хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр, логика пусăмĕсемпе логика тăхтавĕсем туса) вуласси. Сасăпа вуланă чухне харкам вулава асăрхаса пырасси, йăнăш вырăнсене тепĕр хут тĕрĕс вуласа тӳрлетесси. Текстра пĕлтерĕшне уçăмлатмалли сăмахсене харкам тĕллĕнех палăртасси.

Текстпа ĕçлесси. Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси. Вуланă текстри ĕçсем мĕнле аталанса пынине йĕркипе аса илсе каласси (ансат план тăрăх). Панă ыйтăва хуравлама текстри кирлĕ вырăна тупасси. Текстăн шухăш тĕлĕшĕнчен вĕçленнĕ пайĕсене уйăрасси, вĕрентӳçĕ пулăшнипе текст ятне ăнлантарасси, унăн тĕп шухăшне палăртасси.

Ансат план ăсласси, план тăрăх текст ăшлăхне асăмласа каласа парасси (туллин, кĕскен, суйлавлăн). Вуланине туллин тата суйлавлă каласа панă чух сăмахлă ӳкерчĕксем тăвасси, сăнарлă сăмахсемпе, сăмах майлашăвĕсемпе, синонимсемпе вырăнлă усă курасси.

Сăнарсене, çут çанталăка сăнласа кăтартнă чух усă куракан сăмахсене, вĕсен майлашăвĕсене текстра тупасси. Сăмахăн текстри пĕлтерĕшне ăнланасси. Сăнарсене вĕрентӳçĕ пулăшнипе хак парасси. Курни-илтни, сăнани çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Каланă шухăша вуласа тухнă текстри тĕслĕхпе çирĕплетесси. Инсценировкăсене хутшăнса роль сăмахĕсене тивĕçлĕ интонаципе вуласси.

Илемлӗ литература жанрӗсен хӑш-пӗр уйрӑмлӑхӗсем: юмах (унта тӗлӗнмелле, чӑн пурнӑҫра пулма пултарайман ӗҫсем пулса иртеҫҫӗ), юптару (сӑнарӗсем-тӗрлӗ чӗр чун, йывӑҫ-курӑк; вӗҫӗнче вӗрентсе калани пур), сӑвӑ (йӗркисем хӑйне евӗр виҫеллӗ, йӗрке вӗҫӗсем пер пекрех янӑраҫҫӗ).

Вӗренӳ кӗнекине чухласси: кирлӗ хайлава унӑн тупмаллинчи ячӗ тӑрӑх тупасси; кӗнекене пӗр авторӑн калавӗ е сӑвви тӗлне уҫасси; тема тӗлӗшӗнчен пӗр-пӗрне ҫывӑх хайлавсене асӑрхасси; текст хыҫҫӑнхи ӗҫсене харпӑр хӑй тӗллӗн ӑнланса пурнӑҫласси.

Класс тулашӗнчи вулав

Вулав материалӗ: чӑваш, вырӑс, ытти тӑванла халӑхсен писателӗсем ачасем валли ҫырнӑ 15-20 кӗнеки, «Тантӑш» хаҫатпа «Тетте» журналти материалсем (вӗрентӳҫӗ суйласа илнӗ тӑрӑх).

Вулав тематики: тӑван тавралӑх илемне сӑнлакан, пурнӑҫа юратма, ҫут ҫанталӑка упрама, сапӑр та тараватлӑ пулма вӗрентекен, тӗрлӗ халӑх ывӑлӗ-хӗрӗсен пархатарлӑ ӗҫ-хӗлне сӑнлакан сӑвӑсемпе калавсем, пысӑкрах калӑплӑ хайлав сыпӑкӗсем, юмахсем.

Ача-пӑча кӗнекипе ӗҫлесси (пӗлӳсем, ӑслайсемпе хӑнӑхусем). Кӗнеке пайӗсене пӗлесси: титул листи, ум сӑмах, тупмалли, вӗҫӗнче калани. Кӗнеке мӗн ҫинченнине унӑн пайӗсем тӑрӑх ӑнкарасси. Класс тулашӗнчи вулав урокӗ валли кирлӗ кӗнекене шыраса тупасси. Класс тулашӗнче 1-мӗш ҫур ҫулта эрнере вӑтамран 10-12, 2-мӗш ҫур ҫул вӗҫӗнче 20-25 страницӑран кая мар вуласси, вуласа пӗлнине вӗрентӳҫӗ ыйтӑвӗсем тӑрӑх каласа парасси. Кӗнекен ятне, авторне аса илме пӗлесси. Паллашнӑ писателӗн 2- 3 кӗнекине астӑвасси. Сӗннӗ кӗнекесен списокӗпе, тема картотекипе усӑ курасси.

Ҫӗнӗ литература ӑйййисем выляма вӗрентесси. Вӗсене класс тулашӗнче те выляттарасси.

Тематика планĕ

№	Урок теми	
1	**Ак ситре сентябрьЛитература** вулавĕ предметăн 3 –мĕш класс валли палăртнă тĕллевĕсемпе задачисем.	1
2	Х. Уярăн «Мăйăр хуппи» калавĕ.	1
3	К Беляеван «Чи хаклă парне» калавĕ	1
4	**Чаваш сершыве** К. Ушинскин «Тăван çĕр-шыв - пирĕн анне» хайлавĕ	1
5	КТВ. « Шкула, ачасемер, шкула».	1
6	Н. Янкасăн «Лăпкă çĕр-шывра» сăвви.	1
7	С.Вишневскийăн «Туслăх сăмахĕ» сăвви	1
8	КТВ. Шкула, ачасемĕр, шкула.	1
9	**Керкунне** Кĕр пуçламăшĕ. Н. Исмуковăн «Кĕр пасарĕ» сăвви.	1
10	И.Соколов-Микитовăн«Кĕрхи вăрманта» калавĕ. М. Волковăн «Кĕрхи хурăн» сăвви.	1
11	О. Туркайăн «Çулçă» калавĕ.	1
12	Н. Янкасăн «Сивĕтет çанталăк» сăвви.	1
13	**Халах самахлахе** Тупмалли юмахсем.	1
14	Вăйă-шăпа юррисем.	1
15	КТВ «Ĕç – пурнăç илемĕ»	1
16	Çыравçăсем хайланă пулмасла халапсем.	1
17	Прозăлла юптарусем. Юптарусен тытăмĕ.	2
18	**Улап йахенчен** Мифсем. Улăп халапĕсем.	1
19	КТВАсамат кĕперĕ (чăваш халăх халапĕ)	1
20	Тĕрлĕ халăх халапĕсем, вĕсен пĕрпеклĕхĕпе уйрăмлăхĕсем	1

21	**Юмах юпа тарринче** Чăваш халăх юмахĕ. Чĕр чун юмахĕсем.	1
22	КТВ Ачалăх – савăк вăхăт	1
23	Тĕрлĕ халăх юмахĕсем. Йăла юмахĕсем.	1
24	Асамлă юмахсем.	1
25	Автор юмахĕсем.	2
26	В Эктелĕн «Хĕл пуçламăшĕ» сăвви.	1
27	«Хырпа Чăрăш тата Уртăш мĕншĕн яланах симĕс?» юмах.	2
28	КТВ Асанне арчинчи мерчен.	1
29	**Асамса хел** В Харитоновăн «Йĕлтĕрпе» тата А Смолинăн «Халăх хайлавĕ майлă» сăввисем.	1
30	**Эпир –сапайла ачасем** Н. Карайăн «Йăмăк» калавĕ.	1
31	М Джалилăн «Çывракан ача» тата Р.Минатулинăн «Пулăшакан» сăввисем.	1
32	А Кăлканăн «Наян Кампур» тата А Галкинăн «Шăна кăмпин шăпи» юптарăвĕсем.	1
33	Н Иванов. «Чечек çыххи».	1
34	КТВ. Кулленхи пурнăçпа йăла-йĕрке	1
35	И Шухши. «Кĕрен тўпе».	1
36	Г. Волков. «Пуянлăх хакне ĕçлекен çеç пĕлет».	1
37	Л. Ковалюк. «Хăравçă».	1
38	Л. Ковалюк. «Хăравçă».	1
39	КТВ. Вăрман калавĕсем.	1
40	А. Ерусланов. «Хапхаçă».	1
41	О. Уайльд. «Хаяр Улăп».	1
42	О. Уайльд. «Хаяр Улăп».	1
43	Исмай Исемпек. «Шăвăç витре».	1
44	У. Ушинскин «Вăрманти ачасем» калавĕ.	1
45	КТВ. Çут çанталăк тата эпĕ.	1
46	**Сур хаваслахе** Н. Исмукован «Çурхи тĕнче», Л. Смолинан «Çуркунне пуçланать» сăввисем	1
47	Н. Некрасов. «Ешĕл шав». Уйăп Мишши «Çурхи вăйă»	1

48	Мĕтри Кипекĕн «Çурхи вăрманта» калавĕ	1
49	Соколов-Микитовăн «Вăрманта» калавĕ.	1
50	КТВ. Çут çанталăк тата эпĕ.	**1**
51	Г. Снегирев. «Малтанхи хĕвел».	1
52	К. Ивановăн «Çуркунне çитсен» сăвви.	1
53	Н. Матвеевăн «Таврана илем кӳреççĕ», А. Артемьевăн «Çурхи кун» калавĕсем.	1
54	**Черчун тенчи** Н. Ишентейĕн «Аптраман кăвакалсем» калавĕ.	1
55	С. Элкерĕн «Кашкăрсемпе çапăçни» калавĕ.	1
56	Н. Иванов. «Асанпа Хураçка».	1
57	КТВ. Йĕри-тавра пирĕн туссем.	1
58	Л. Ковалюк «Мулкач та тутă пултăр».	1
59	Л. Ковалюк. «Мулкач та тутă пултăр».	1
		1
60	Н. Матвеевăн «Çара çерçи» » калавĕ.	1
61	Н. Матвеев. «Каюра».	1
62	Г. Орловăн «Кашкăр тавăрăвĕ» калавĕ.	1
63	**Ытарайми таван тавралах** И. Дубановăн «Эл кӳлли» калавĕ .	1
64	Г. Орлов. «Çухату».	1
65	Х. Уярăн «Тарăхнă така» калавĕ.	1
66	Х. Юлташевăн «Лĕпĕш», У. Мишшин «Çуллахи каникул» сăввисем.	1
67	КТВ	1
68	Петемлету уроке	1